Datum: 17.01.2022
Medij: Politika
Rubrika: Pogledi
Autori: Prof. dr Slobodan Vukosavić
Teme: SANU
Naslov: Jadarit, ekologija i pristupanje EU

Napomena:
Površina: 793
Tiraž: 136023

Strana: 21

Јадарит, екологија и приступање ЕУ

*Проф. др Слободан Вукосавић**

Загађење животне средине већ дуго угрожава становништво Србије, али је тек политика довела екологију у средиште интересовања – опозиција криви представнике власти за девастирајуће ефекте пртљавих технологија, док потоњи узвраћају да је циљ неоснованих оптужби заустављање развоја Србије. Политизација еколошких тема није помогла да се реши несташица питке воде у Зрењанину, загађење арсеном у Бору и епидемијско загађење ваздуха у Србији, које односи на хиљаде живота годишње. Екологија је у речнику невладиних организација, али њихове

> Премда се све компаније залажу за највише еколошке стандарде, пракса је најчешће другачија. Инвеститори настоје да остваре већи профит науштрб животне средине, док земљама ЕУ одговарају блиски и јефтини ресурси чија би експлоатација пртљала територију која остаје изван уније

циљеве махом одређују финансијери. Долазак моћних инвеститора са истока и запада уз неспособност да се заштити животна средина могу нас претворити у земљу-депонију где се здравље и живи свет жртвују ради зараде. Истовремено, Европска комисија охрабрује инвеститоре да у Србији реализују еколошки упитне пројекте какве не желе на територији ЕУ.

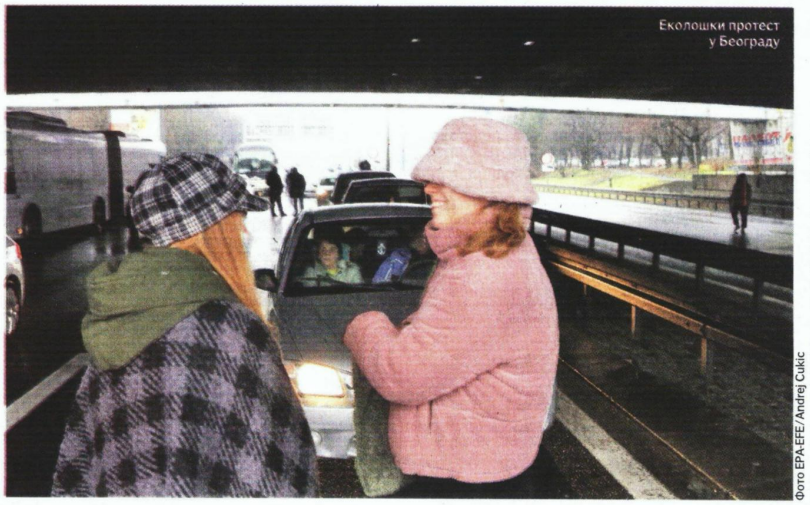
Представници власти показују ентузијазам у погледу отварања нових рудника. У центру пажње је минерал јадарит, за који се тврди да ће увећати плате и БДП Србије. Према процењама „Гардијана", током планиране 40-годишње експлоатације рудника у Јадру може се добити преко шест милиона тона драгоцене и тражене борне киселине као и преко два милиона тона литијум-карбоната, о чијем пласману постоје различита гледишта. Наводи се да је инвеститор „Рио Тинто", компанија суочена са оптужбама за корупцију, деградацију животне средине и непоштовање људских права, у делти реке Каверонг-Јаба оставила рударски отпад који ствара катастрофалну штету, док је у Аустралији уништила прастаре артефакте културе Аборигина. Према истом извору, директор „Рио Тинта", Симон Трот изјављује да није поносан на историју своје компаније.

У јавности постоји страх да би рад мултинационалних компанија уз нашу хроничну нетранспарентност могао довести до трајног загађења воде, земљишта и ваздуха какво није допуштено у уређеним друштвима. У међувремену, инвеститор је финансирао један број домаћих стручњака и ангажовао их на изради студија потребних за почетак радова. Почетком године, председник Републике Србије је активно подржавао пројекат „Јадар" говорећи да нема места сумњама, да су опозициона залагања за екологију неискрена, да кампања против „Рио Тинта" није у интересу Србије, и да га чуде протести против пројекта „Јадар".

Почетком маја, у Српској академији наука и уметности одржан је научни скуп „Пројекат Јадар – шта је познато". Окупљајући релевантне научнике, стручњаке, представнике јавних власти и инвеститора, скуп је пружио могућност за конструктивну дискусију. Податке о пројекту изложили су представници инвеститора и надлежног министарства. У излагањима и радовима еминентних научника наведено је да би реализација пројекта водила ка масивној и трајној девастацији простора, деградацији земљишта, шума, површинских и подземних вода, расељавању становништва, престанку одрживих пољопривредних активности, и успостављању сценарија перманентног ризика по здравље становника оближњих села и града Лознице. Научници закључују да би наставак неконтролисане реализације сличних пројеката био индикатор неспособности друштвене заједнице да се предвиде и спрече штетне последице по јавни интерес.

Председништво Академије инжењерских наука Србије усвојило је током октобра своје ставове о реализацији пројекта „Јадар". Српски инжењери указују да је стратешка одлука Владе Србије о подршци реализацији пројекта из 2017. године, као и подршка државе пројекту улагањем значајних средстава у сектору инфраструктуре и сагласности донета и спроведена без одговарајућих независних стручних анализа. Инжењери сагледавају драстично штетне последице по друштво и државу и говоре да пројекат првенствено представља рударско-хемијски комплекс производње бората. Наводе да још нису израђене неопходне студије које би утврдиле државну добит, губитке и обавезе, али се упркос томе предузимају први кораци реализације.

Премда се све компаније залажу за највише еколошке стандарде, пракса је најчешће другачија. Инвеститори настоје да остваре већи профит науштрб животне средине, док земљама ЕУ одговарају блиски и јефтини ресурси чија би експлоатација пртљала територију која остаје изван уније. У Србији не би требало градити постројења која испуштају затровану воду и штетне гасове нити подизати депоније које ће

Еколошки протест у Београду

Фото EPA-EFE/ Andrej Cukic

> У излагањима и радовима еминентних научника наведено је да би реализација пројекта 'Јадар' водила ка масивној и трајној девастацији простора, деградацији земљишта, шума, површинских и подземних вода, расељавању становништва, престанку одрживих пољопривредних активности и успостављању сценарија перманентног ризика по здравље становника оближњих села и града Лознице

вековима испирати киша, доводећи бор и арсен у земљиште, реке и воде. Земље ЕУ немају интереса да приме у своје чланство затровану Србију, јер би тиме преузеле одговорност за веома скупу санацију депонија. Европски закони забрањују рад рудника какви загађују земље-колоније, и зато би исту забрану без одлагања требало применити и у Србији.

Европски еколози указују на парадокс зелене агенде која зарад добијања литијума тражи уништавање природе. Компанија „Савана" планира експлоатацију литијума у Барозу (Португалија) уз рециклирање отпадне воде, без испуштања воде у окружење. У Немачкој се на Рајни планира постројење за издвајање литијума седам пута издашније од Јадара, и то без испуштања отпадне воде и без депонија јаловине. Зарад очувања природе и уласка у ЕУ, требало би пратити пример Немачке, уз потпуно рециклирање отпадних вода и уз забрану токсичних депонија. У достизању таквог циља, становништво Србије неће имати много савезника. Инвеститори, Европска комисија и НВО имају другачије агенде, док политичаре условљава потреба да освоје и очувају власт. Уздајмо се у сопствену свест о значају заједнице и у своју способност да препознамо најважније заједничке циљеве.

**Председник Одбора за енергетику САНУ*

kliping centar Srbije
www.ninamedia.rs